

GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİNDE DİSİPLİNLERARASI ETKİLEŞİM ve GEÇİRGENLİĞİN LİSANSÜSTÜ EĞİTİMDEKİ YERİ

Yrd. Doç. Metin İNCE

Anadolu Üniversitesi - Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü

ÖZET

Sanat Eğitimi süreçlerinin önemli ve ayrılmaz bir ögesi olarak kabul edilen bilgi / duygu sürecindeki amaç, disiplinlerarası bilgi akışı ile Güzel Sanatlar Eğitiminin etkinliğini arttırmaktır. Bu amaca ulaşabilmek için, disiplinlerarası geçirgenliğin bütün öğelerinin ayrı ayrı ve birbirleriyle ilişkileri göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi gerekir. Lisansüstü eğitiminde, değerler sistemi içinde yer alan bilgi/duygu değerlendirilmesinde gözlenen sorunların giderilmesi için ve eğitimsel düzenleyicilerin değerlendirilmesinde de, çağdaş eğitim ortamlarının değişikliği ve olabilirliği ile ilgili değerlerin güncellenmesi gerekmektedir. Sürekli Güzel Sanatlar Eğitiminde disiplinlerarası gelişim yeni çağdaş düşüncenin gelişimini sağlayabilmesi açısından etkili yollardan birisi olarak görülmektedir.

ABSTRACT

The purpose in the data/sensation process which is accepted as an important and inseparable component of Art Education process, is to increase the activity of Fine Arts Education with the data transfer between branch of knowledges. To reach this purpose, it should be evaluated by considering the whole components of the permeability of the branch of knowledges each by each and each by whole. In graduate education, to remove the problems that are observed during the data/sensation evaluation that appear in worth system and in the evaluation of the educational organizer, the values about the alteration in the contemporary education atmospheres and about its possibilities should be made current. In the continual Fine Arts Education, the development between branch of knowledges is seen as an effective way to provide the development of new contemporary thoughts.

GİRİŞ

Sanatsal etkinlikler; yaratıcı, yapan, üreten düşünen, özgür ve duyarlı bireylerin yetiştirilmesi sorumluluğunu sanat eğitimi ile yerine getirmeyi amaçlayan bir anlayışı öngören, sistematik olarak sosyal düzeye aktarmaya çalışılan etkileşim süreçleridir. Bu süreçlerdeki etkileşimin kendiliğinden özelliği de bireylerle paylaşım istenen düşsel ve düşünsel iletilerdir. İletilerin paylaşılması, etkilenen ve içine girdiği şekliyle her şeyden önce sanatsal üretimin etkin bir aracı, taşıyıcısı/tüketicisi olmayı beraberinde getirerek görevlerinin sınırlarını genişletirler.

Bilgi çağı, insan yaşamına kattığı yeni olanaklar ve teknolojik gelişmenin yarattığı yarara dönük anlayışıyla, günümüzde, estetik gereksinimi daha da önemli kılmaktadır. Öte yandan düşünsel ve uygulamalı bilimler arasındaki ilişki bireyler açısından, öğrenmeye olanak sağlayan bilişsel, duyuşsal ve devinişsel boyutlu bir gelişim sürecidir. Çağımızda, eğitimin temel amacı yeni şeyler yapma yeteneğine sahip bireyler yaratmak olmalıdır; diğer kuşakların yapabildiklerini tekrarlamaktan öteye geçmeyen bireyler de-

ğildir kuşkusuz. Yaratıcı yeni şeyleri bulan, ortaya çıkarabilen insanlar (Gander and Gardiner 1993:355). Bugün, yaratıcılığın tek başına önemi romantik bir yaklaşım olarak geçmişte kalmıştır. Yaratıcılık bilgi ve deneyimle beslenen bir öğretim sonunda gerçekleşir.

Evrensel İnsan İdealini sunan Rönesans, ressamlar ve yazarlar arasındaki 'deha' ilişkisini bu iki disiplin ile açıklama gereği duyar; Sanat bir bilimdir ve öncelikle bir doğa bilimidir bu anlayışa göre, Rönesans sanatçısının çok yönlülüğü ile açıklanan bu ilişki nedeniyle ciltlerce kitap yazılması, buna örnek sayılabilir. Rönesansın bu özellikleri ise disiplinlerarası sanatın ilk başlangıç noktası sayılır. Evrensel İnsan ideali, kültürel biçimiyle çok yönlü, bir bilgin-yazar sanatçı tipinin yaratılmasına neden olmuştur. Modern çağın kavramsal sanata karşı ilgisini sanatın farklı anlam içeren özelliklerini ortaya koyarak anlamlandıran sanatçılardan Duchamp da Leonardo'nun anlatmaya çalıştığı 'gözün görebilmesi' gibi, akli merkeze yerleştiren bir disiplinlerarası sanata ilgiyi çekmekteydi.

Hangi alanda olursa olsun; yaratıcı süreç bir bütünlük gösterir. Görmekten estetik bilgiye, hissetmekten, esinden oluşturmaya, tasarıma kadar; estetik görme, düşünme gibi temel yapı bireyin doğuşundan gelen bir özellik değildir. Sonradan eğitimle kazanılmaktadır. Böylesi bir bakışla Sanatın kendisi yaşama dahil ediliyorsa, insanın kendisi de sanatın bir bileşeni/aracısı olabilmektedir

Bütün bu özellikleriyle de sanat eğitimi, öğretim sürecini de içine alan faaliyetlerin bütünsel tanımıdır. Genel eğitim-kültür ilişkisi içinde en geniş kapsamlı olarak bireyin çok yönlü eğitimi sonucu bulunduğu ulusal/evrensel kültürle yoğrularak yapılmış dengeli bir toplum, bu geniş tanım içinde yer alır. Lisans/Lisansüstü öğretim düzeyinde gençlerin bireysel gelişimleri için fırsat sağlamak alanın gerektirdiği bilgi, görgü, deneyim, ustalık ve yaratıcılık öğretim içinde yer alır. Bilgi olmadan düşünsel gelişim, fikir üretme, yaratıcılık, ustalık, beceri oluşmadan anlamlı yapı ortaya konamaz. Bugün insan her alanda ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel olarak disiplinlerarası yaşamak durumunda olması her birinin diğerinin vazgeçilmez olması yine her birinin bütün olarak işleyişini etkilemekte ve bütüne katkısı ile değerlendirilebilmektedir.

BİLGİ - DUYGU SÜRECİ

İnsan, evrenin varolan nitel-nicel doğrularını, sadece düşüncenin ürünü olan, 'soyutlama' ile üretilen 'kavramlarla' ifadelendirdiği bilgiye dönüştürebilir. Sistematiğin yapıda açıklanabilir, denebilir bilgiye karşılık daha farklı hissedilebilir, sezilebilir, yorumlanabilir bilgi olarak ifade edilen duygusal/duyusal bilgi bize daha yakın estetik düşüncüyü oluşturmaya kapı açmaktadır. Yine yola devam ederken insanın kavramlarla dünyayı yeniden yorumlayarak bir anlam katma çabaları bilginin oluşmasında temeldir. Seslerin simgelere, sembollere dönüşerek yazıyı dolayısıyla düşünselliği paylaşmayı sağladığı düşünüldüğünde sözel iletişim sözel olmayan alana ilişkin bilgiyi aktarmada önemli rol oynar.

Güzel Sanatlar Eğitiminde bilindiği gibi, üniversite ve bünyesindeki yapıların asıl işlevini evrensel ölçüde bilim, sanat ve teknoloji alanlarında araştırma ve çalışmalar yatmaktadır. Öğrenci alımlarındaki genel ölçü olarak bu fakültelerde uygulanan Zeka ölçeği IQ (Zeka Ölçüsü) gibi EQ (Emotional Quotient) duygusal zekanın ölçülmesinin gerektiğini Howard Gardner dile getirmektedir. 'Sanat ve bilimde önemli dönüşümler yaratanlar, yaptıkları alan ve onunla ilişkili disiplinler, kavrama konusunda başarılıdır (Gardner,1983).

Geleneksel zeka kavramı bireyin zekasının sözel, mantıksal matematiksel olarak değerlendirmektedir. Yine Gardner; her bireyin farklı zeka türlerine sahip olduğunu söylemektedir. Bu zeka türlerinin her birinin belli bir düzeyde geliştirilebileceğinden söz etmekte ve herhangi bir

problemi yada bir etkinliği sergileyebilmede çoklu zeka kavramını işaret etmektedir

Çağdaş bir yaklaşım örneği biçiminde görülen Bilişsel zeka dediğimiz (IQ) 'dan daha önemli olarak nitelendirildiği 'Duygusal Zeka'(EQ)'yu Goleman, duygusal zekayı bireyin kendi duygularını anlaması, tanınması kendi dışındaki bireylerin duygularına da özdeşlik kurma (empati) ve duyguları yolu ile yaşamı zenginleştirerek şekilde düzenleyebilme olarak değerlendirmektedir. Duygusal zeka becerileri daha çok kavramsal düzeyde/gerçek dünya ilişkisini içermektedir. Eğitimde imge gücünün gelişimi gibi düşünülen ancak kavramsal düşünce ile eğitim/öğretim faaliyetlerine doğru yaklaşım sağlanabilmede ilişki tercihi sık sık karşımıza çıkan önemli sorunlardandır. Bilişsel zeka karşıtı olmayan duygusal zeka, karar verme yani bir açılımı sağlayabilme esnekliği, duygusal zekanın daha az kalıtım içermesindedir. Duygusal zeka ile bilişsel zeka arasındaki kurulan bu denge önemli açılamdır ve birbirinin karşıtı olmayıp daha çok kavramsal düzeyde ve gerçek dünyada sıkı bir etkileşim halindedirler.

KAVRAM ile BİLGİLENİM SÜRECİNE GEÇİŞ

Günümüzde karmaşık yapıdaki yaratıcı ürünlerin 'estetik nesne' olarak yorumlanışları da yeni kavramlar ve düşünsel yaklaşımlarla açıklanabilmekte, Batı'da 1950'lerin sonunda oluşan tartışmalarda ortaya atılan ve bugün özellikle kavramsal ve disiplinler arası bir tavırla oluşturulan sanatsal ürünlerin çözümünde kullanılan 'şifre', 'kod'lama, 'gösterge' vs. terimlerin varlığı iletişim dünyası ile öne çıkmakta, bu ilişki sanat yapıtlarının çok değişik alanlarda kurduğu ilgi, ilişki biçimi son dönemlerde değişik etkinliklerle kendini ciddi bir şekilde hissettirmektedir. Özellikle yetmişli yıllardan başlayarak ve seksenli yıllara da egemen olacak biçim de ortaya çıkan sanat akımları, doğal nesnenin yerini bilgilenimin almasına ve giderek bilgilenimin sanat yapıtlarına egemen olmasına tanıklık etmektedir.

Sanat yapıtlarının bir bilgilenmeye dönüşmesi bir iletişim süreci içerisinde tanımlanması ile böyle bir durum çıkmaktadır. Somut olarak sanatçı hem okuyup hem yazmaktadır, hem edilgen hem etkendir; bu bakış açılarının birinden ötekine sürekli zenginleşerek geçmesi ilginç ve önemli sonuçlar üretmektedir. Sanat eğitimi/öğretimi modelleri, eğitsel modelleri gereksindiği söylenebilir ülkemizde bu yaygınlaşma eğitiminde olan yeni arayışların disiplinler arası bir etkileşimin bir bileşeni olan sanatsal düşünme biçiminin beslendiği kaynakları gözlemek ve deneysel uygulama/kuram çalışmalarını yayınlamak ve paylaşmak kaçınılmaz görünmektedir.

Bugüne kadar sanat, sanat yapıtları üzerinden hareket edildiğinde kuşkusuz hiçbir zaman bilinen anlamında bir şey, bir nesne olmaması gibi bir idea'yı açıkladığı, bir derinliği olduğu idi. Tüm sanat ontolojisinin iddiası böyledir.

Bugün ise bunların yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Eğer sanat yapıtı yapılmadan önce bir bilgilenim olarak ve her şeyden önce de hesaplanabiliyorsa, ontolojik(varlıkbilimi) açıdan işlenen ana kavramlarda değişiklik söz konusu olabilmektedir.

Eskiden sanat yapıtında idea'ya doğru derinlemesine giden ana yolun güzellik adına oluşturulması biçim değişikliği ve teknolojinin yeni yapısı nedeniyle endüstriye uygulanması ve bilgilenimin kod sistematigi içinde Programlama-elektronik beyin(bellek)-otomatik bir im aygıtı ile aşamalar içinde yürütülmesi bu bakışı da etkileyerek değiştirmiştir. Modernleşme ve buna bağlı olguların köklü bir yenilemeden geçirildiği tüm evrede, çoklu araçlarla (multimedya) oluşturulan farklı disiplinlerin biraradalığı ile biçimlendirilen yeni sanatsal düşüncelerle/yapıtlarla yüz yüzeyiz. Geçmişte belli bir disiplin içinde gösterilen ve kendi yolunda ilerleyen sanat türleri bugün birbiriyle iç içe geçerek, biçimleme arayışlarında değiştirmektedir. Artık yapıt üretmek ya da belli bir beceri sergilemek gibi, yeni bir şey tasarlamak, yaşama estetik çözümleri oluşturabilecek yeni düşünsel temeller atabilecek oluşumlar söz konusu.

Günümüzde toplumun yapısındaki değişim ve gelişim bilgi toplumuna doğru hızla yol almakta bu ise üretme süreçleri ve algılamanın değiştiğini göstermektedir. Bilgisayar, bilgi iletişimini teknolojik açıdan yeni bir anlatım dilini geliştirdi. İnsanın dünyaya bakışı dünden bugüne farklılaşarak uzaklıkların sanal kavramlar biçiminde zihinselmesi ile geçmekte olan zamanın içinde sanatın bir anlamda eski anlayış tarzının baskısından kurtularak işlemsel bir şeye dönüşmesi gerçekleşti. Kavramlardan yeni kavramlara, yeni gerçeklik kategorisinde görsel imgeleri canlandırmalar, yapay görüntüler sanatın görsel/izlenme yönünü fazlaca öne çıkardı. Estetik olarak insanın çevresindeki mekanik araçlar bilgisayar ve bilgi teknolojisi araçları estetikleşti. Bugün yeni çağ, iletişim, elektronik, bilgi çağı gibi adlar koyduğumuz disiplinler birbiri içine geçtiği değişimlerin yaşandığı, insanın kendini varoluş nedenini sürekli aradığı bir yaşamda dünden çok farklı olmayan ancak göreceli bir dünyayı incelemektediriz.

SONUÇ

Bugün üniversitemizde sanat, görsel sanatlar gibi güzel sanatların içinde önemli kavram, disiplinlerarası çözümlenmiş ve derinleşmiş bilgi donanımı ile bu bilgiler ve bilgilerle sanat arasında ilişkiler kurabilme becerisi için görsel dilin sadece sanat öğrencileri için gerekli olmadığı bunun tüm sanat dışı alanda fazlaca görsel anlayış eksikliğinin hüküm sürmesi bu alanı da doğrusu kısır ve cılız kılmaktadır. Sayısal ve sözel dile ağırlık veren eğitim sisteminin görsel dilde de asgari anladığını ifade edebilme düzeyine yönelmesinde sanat eğitimi derslerinin etkinliği ile ifade edilebilir, bu görsel çekicilik yada tersinin algısal ve kültürel gerekçelerini ortaya koymuş sanat dersleri, sanat eği-

timcilerinin disiplinlerarası işbirliğine açık bu eğitim konusunda başka alanlardaki araştırmalara ve yöntemlere bakmaları sanat eğitimine ciddi katkılar getirecektir hatta farkındalık içinde olmak ayrıca önem taşımaktadır.

Üniversitelerin disiplinlerarası eğitime uygun bir düşünceye sahip olması ile bir fakültede sanat programı yürütmenin özel sorunları gözlenmekte, gerek sanat gerek diğer bilim alanları arasındaki sıcak ilişki kurulması ve pek çok kişinin karşı çıkmadığı bilinmesine rağmen dünya koşullarının, tavırlarının, eğitim teknolojisinin değişimlerinin tüm bilgisine karşın eğitim süresinin kısalığı bütün atölye öğretimi elemanlarını zorlamaktadır ve çözümü için gerekli öneriler incelenmelidir.

Farklı bir alandan gelen düşüncelerle sanata sanatçılar gibi bakmayan, farklı bir alandan farklı bir göze önemli düzeyde ihtiyaç vardır. Bu karşılıklı olacak ilişkiler; bölümleri, dersler olarak besleyecek ve yaratıcı beyinleri harekete geçirecektir. Ülkemizde geleneksel atölyelerin yanı sıra, teknolojik, elektronik dijital tekniklerin video ve bilgisayarların öğretilbildiği alanlar ve diğer programlar devreye etkisi önemsenemeyecek düzeyde olsa da sistem içinde yer alabilmiş durumdadır ancak ilişkiler tanımlanmamıştır. İş bilimsel eğitim olan ve tüm beyinlere seslenen bir eğitim kurumunun görevi, evrensel olduğu iddia edilen 'doğru'yu dayatmak olmamalı farklı, üstelik birbirine karşı fikirlerin ve yorumların, bilgilerin olabileceğini anlamak, düşüncelerde soru işareti yaratmak, eleştiri ve tartışma ortamları ile hayal gücünü teşvik etmek ve merak uyandırmak olmalıdır.

Yeni yüzyılda disiplinlerdeki branşlaşmanın tek bir tanımını olamayacağı gerçeği bu eğilimlerin daha karmaşık bir yapıyı barındırması, günümüzde çok yönlü bir nitelik kazandığı ve sanat/bilim/teknoloji üçlemesinin yeniden sanatçıya ve bu kavramı yeni anlamı ve anlatımıyla ortaya koyduğu biçimindedir. Disiplinlerarası ve hatta disiplinler üzeri, daha geçirgen ve olabildikçe donanım kazandırma, farklı düşünebilme amaçlı güzel sanatlar eğitiminin de yeni bir format içerisinde tasarlanması gerektiği yönündedir. Dünyada sanat eğitimi/öğretimi yapılan kurumlar bütün disiplinleri içine alacak bir sisteme doğru yönelmiş ve yönelmekte, bu eğitimin genel yapısı ve sanat eğitimi için herkese yönelik olabileceği, bununla ilgili bireyin düşünsel alt yapısını zenginleştirmeyi ve katılımı her düzeyde artırmayı amaçlayan bir yapıdır sözü edilen.

Güzel sanatlar eğitimi Dünya üzerinde oluşturulan sanat nesnelere ve bu sanat nesnelere anlamlandırma çabaları, gelişmiş bir düşünsel yapıya sahip olan ve disiplinlerarası ilişkiyle sözü edilen çok yönlü düşünen ve kendisini geliştiren öğreticilerin tanımını da farklılaştırmaktadır. Bugün üretilen şeylere bakıldığında Lisans-Lisansüstü eğitim içinde pratik gelişime paralel 'yeterli kuramsal derinliğe sahip bireyler kazanılabiliyor' mu? yeterli birikime/donanıma ulaşan akademisyenlerin olduğunu varsayılabilir mi?

Yinelemek gerekirse Türkiye’de uygulanan yöntemlerle Avrupa sanat okullarında uygulama alanı bulmuş bu düşünce ülkemizde de uygulama alanı bulabilir mi? yeni yapılanma sürecinde yaygın bir biçimde kurumsal altyapı eksikliğini sosyoloji, felsefe, edebiyat, bilişim, teknoloji vb. disiplinlerle bilimsel anlamda gidermeye yönelik görünmeyen bu yapılanmanın görünür kılınması ile kurumsal birliktelik içinde çözümlenmesi bir zorunluluk olarak karşımızda durmaktadır.

Lisansüstü eğitiminde gerekliliğine inanılan ortamın yaratılmasında alışılan kuralların sorgulanması ve sistemin geliştirilmesi ve sanatın karakteri gereği çalışmaların başka alanlarla birlikte uygulanması da düşünceler arasında olabilmelidir.

KAYNAKÇA

- A. Storr, **Yaratma Dürtüsü**, çev. İpek Babacan, Yayıncılık, İstanbul, 1992.
- A., Kazım, **Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2001.
- Bayhan, Vehbi., **‘Bilişim Toplumuna Giderken Psikoloji, Sosyoloji ve Hukukta Etkiler Sempozyumu’**, Kültür Bakanlığı. Türkiye Bilişim Derneği Yayınları, Ankara, 2001.
- Duben, İ, Aksüğür, Ş. Deniz., **Çağdaş Düşünce ve Sanat, Plastik Sanatlar Derneği Yayını, Stil Matbaacılık A. Ş., İstanbul, 1991.**
- Gander, Mary J., Gardiner, Harry W., **Çocuk ve Ergen Gelişimi**, Çeviren: B. Onur. Ankara: İmge Yayını, 1993.
- Gardner, H., **‘Frames of Mind’** 1983
- ‘Duyusal zeka’** www.Superanne.com